

84. заседание

Вторникъ, 21 априлъ 1925 година

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 15 ч. 45 м.)

Председателъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провери по списъка числото на присъствающитѣ г. г. народни представители.

Секретарь И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита списъка. Отъ заседанието сж отсъствуваха следнитѣ народни представители: Агушевъ Еминъ, Баралиевъ Христо, Бозвелиевъ Константинъ, Бояджиевъ Стефанъ, Васменковъ Иванъ, Вълчевъ Лазаръ, Господиновъ Христо I, Гроздановъ Йорданъ, Гюлеметовъ Костадинъ, Дилянковъ Минчо, Димитровъ Парашкевъ, Думановъ Тончо, Караивановъ Иванъ, Каранджуровъ Иванъ, Косовски Георги, Маджаровъ Михаилъ, Марковъ Михо, Минковъ Атанасъ, Миновъ Петъръ, Мирски Христо, Мишайковъ Димитъръ, Молловъ Владимиръ, Момчевъ Борисъ, Мочуровъ Велико, Найденовъ Петко, Новоселски Атанасъ, Пенчевъ Петъръ, Петрини Николай, Петровицъ Петъръ, Петровъ Иванъ, Поповъ Владимиръ, Пъдаревъ Костадинъ, Пъевъ Ганчо, Савовъ Сава, Славковъ Христо, Славовъ Йорданъ, Сталнишки Александъръ, Стефановъ Петъръ, Стояновъ Станчо, Стойчевъ Иванъ, Терзиевъ Иванъ, Хаджиевъ Никола, Харизановъ Иванъ, Храновъ Методи, Чепмеджиевъ Григоръ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Чолаковъ Стефанъ и Яневъ Димитъръ)

Председателъ: Г. г. народни представители! Присъствуватъ 148 души. Значи има нужното споредъ правилника число присъстваващи за откриване на заседанието.

Обявлявамъ заседанието за открито.

(Въ залата влизатъ г. г. министритѣ, посрещнати съ ставане на крака отъ народнитѣ представители, съ викове „Ура!“ и бурни и продължителни ржкоплѣскания)

Г. г. народни представители! (Станалъ правъ) Вие вече знаете за грозното злодеяние, което на великия четвъртъкъ се извърши въ църквата „Св. Недѣля“ при опѣването на нашия другарь Константинъ Георгиевъ. При този атентатъ, който по своята адска замисълъ нѣма подобенъ въ историята, атентатъ, който ако бѣ постигналъ напълно целта си, би причинилъ на страдата ни ужасни бедствия, загинаха десетки невинни деца и жени, а също така загинаха и стотици скъпи и предани синове на нашата родина, между които и нашитѣ другари д-ръ Недѣлко Колушевъ, Никола Рачевъ, Христо Цаневъ и началника на калцеларията Кръстю Кръстевъ. Нека почетемъ съ ставане на крака наметъта на тѣзи скъпи жертви и кажемъ „Богъ да ги прости!“ (Всички ставатъ на крака и казватъ: „Богъ да ги прости!“)

За да се обезпечи вътрешната и външна сигурностъ на държавата, за да се запази вътрешния редъ и спокойствие въ страната и за да може да води една бърза и успѣшна борба противъ отрицателнитѣ и разрушителнитѣ елементи, които съ чуждо злато и за чужди цели готвятъ загиането на държавата и народа ни, правителството намѣри за нужно да обяви съ царски указъ № 2 отъ 16 априлъ т. г. военно положение въ пѣлата страна. Този указъ, съгласно чл. 73, алинея четвърта, отъ конституцията, трѣбва да бѣде представенъ въ петдневенъ срокъ отъ издаванетоъ му за утвърждаване отъ Народно събрание. Въ изпълнение на тази наредба на конституцията, председателството ви свика на днешното заседание. Предложението за одобряване на указа ви е раздалено и Вие ще има да си кажете думата по него.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! На мене се падна печалната участъ да мо-

тивирамъ, защо правителството съ свѣткавична бързина обяви пѣлата страна въ военно положение. Много аргументи, за да ви убедя въ необходимостта на тази мѣрка, не сж нужни, защото азъ чета въ лицата на всички васъ ужаса, който ви обладава предъ спомена за злощастното, което се случи на великия четвъртъкъ.

Вземамъ думата съ единъ срамъ, вѣрвайте ми, съ страшенъ срамъ, че се намѣриха български синове да посегнатъ по единъ такъвъ злодейски начинъ въ божия храмъ да избиятъ цвѣта на българската интелигенция. Срамувамъ се, че атентаторитѣ сж българи, може би орждия на чужди средства и сили, но тѣ сж родени българи. И азъ се срамувамъ, че се намѣриха такива изчадия, които не намѣриха другъ способъ да се справятъ съ своитѣ противници, ако тѣ имаха такива, освенъ съ една адека машина да избиятъ 140 человекъ и да издигнатъ 140 невинни гробове, между които има жени и деца, да избиятъ хората въ божия храмъ, тамъ, където всички се събиратъ да отправятъ топли молитви къмъ Всевишния или да отдадатъ последна почитъ, какъвто бѣше случаятъ съ починалия тоже отъ злодейска ръка нашъ любимъ другарь, записаниятъ генералъ Константинъ Георгиевъ.

Какво искаха тѣзи злощастни синове на отечеството отъ насъ? Тѣ искаха нашето избиване. Добре. Тѣ водѣха съ насъ борба, борба на животъ и смъртъ; тѣ межеха да ни избиятъ, тѣ межеха да ни издебнатъ. Но тамъ ли трѣбваше да ни издебнатъ, където имаше маса, за да не кажа хиляденъ народъ, стекълъ се въ храма да почетъ наметъта на покойника? Не намѣриха ли други средства, не намѣриха ли други мѣсто, за да бждатъ жертвитѣ ограничени и да постигнатъ своитѣ цели, а трѣбваше да погребатъ стотици невинни български синове и дѣцери? Не знаемъ! За мене е невъобразимо това злодеяние. Азъ не можахъ да помисля, че ще се намѣри човѣкъ, и то българинъ, да посегне по единъ такъвъ варварски начинъ, за да избие толкова невинни жертви.

Азъ благодаря на Провидението, че го спаси България, че то остави всички насъ, макаръ и съ превързани глави, невредими и здрави, но скърбя, че не можа да простре своето мощно крило да запази и останалитѣ. Тѣ загинаха.

Загина Недѣлко Колушевъ, единъ човѣкъ, отъ който дишаше само човѣшка доброта.

Загина Никола Рачевъ, единъ човѣкъ твърдъ, смѣлъ, преданъ синъ на отечеството, който, както на бойнитѣ поля, така и до последния моментъ брани отечеството. Никола Рачевъ лично азъ не мога да го прекаля. Много сълзи пролѣхъ за този герой, герой и по бойнитѣ поля, герой и въ общественния животъ.

Загина и Христо Цаневъ, смѣлъ и самоотверженъ войникъ, когото куршумитѣ на бойнитѣ поля не можаха да улучатъ, но трѣбваше братски куршумъ да го повали на земята.

Загина и Кисево, онзи, който денонощно бдѣше и пазеше живота на пѣла София и на васъ. Той загина заедно съ своята скъпа съпруга.

Загинаха много, тѣ сж стотици, загинаха добри български синове, загинаха 14 генерали, цвѣтъта на българското войство, онѣзи, които съ своитѣ стогманени гърди отстояваха вражескитѣ куршуми, за да запазятъ България и я запазили. Оттеглени на миренъ и спокоенъ животъ, никого неувреждащи, никого незасѣгащи, отивайки да отдадатъ последна почитъ на наметъта на единъ свой скъпъ другарь, тѣ трѣбваше да загинатъ, и да загинатъ отъ куршума на българи!

Защо, кому бѣше нуженъ този атентатъ? Коя ненаситна уста за кръвъ поиска кръвта на около 400—500 человекъ, убити и ранени, и за какви цели? Нѣмаше ли най-после

други средства да се води борбата и да се доведе тя до крайния си резултат? Защо, защо тѣ прибѣгнаха до това — малко парадоксално, но нека го кажа — гениално по своя замисъл злодеяние: да изтрепятъ властта, да изтрепятъ съ нѣя ако ще би и невинни жертви? Съ какво ние ги предизвикахме, съ какво ги предизвика властта, съ какво ги предизвика българският народъ, съ какво ги предизвика невиннитѣ пострадали, за да понесатъ тая участъ, която тѣмъ бѣ отредена на великия четвъртъкъ?

Не бѣхме ли ние, които постоянно проповѣдвахме, и проповѣдвамъ искрено, навсѣкжде, въ всички казюве на България и въ всички срѣди на българския народъ, смирение и примирение? Не бѣхме ли ние, които протѣгнахме нѣколко пѣти братска рѣка, за да се сплотимъ и избавимъ България отъ бедствието, което я грози? Не дадохме ли четири амнистии, за да дадемъ доказателство, че правителството не е врагъ никому, че всѣки, който се покае, ще намѣри мѣсто въ майка България и като миренъ гражданинъ, придържайки се о наредбитѣ, о законитѣ на страната, ще може да води борба съ насъ за своитѣ идеали, които и крайни да сѣ тѣ?

Но какъ се намѣ отговори, когато протѣгахме нашата рѣка, какъ ни се отговори, когато дадохме четири амнистии и даже готвѣхме пета амнистия? Ние готвѣхме пета амнистия — това ви го съобщавамъ. Може би мнозина отъ болшинството знаятъ, че правителството готвѣше пета амнистия — последно доказателство за братско примирение. Намѣ се отговори съ убийството на прокурора Димчевъ, съ убийството на полиция Стефановъ, съ убийството на почтеника, на способния, на голѣмия публицистъ и многообещаващъ държавникъ Никола Милевъ. Така се отговори на нашата политика на примирение. И вмѣсто да даде амнистия, държавата бѣше поставена наново въ положение на необходимата отбрана.

При все това правителството не се увлѣче, не се поддаде на увлѣчение. Ние бѣхме съветвани отъ много мѣста и отъ много страни да обявимъ военно положение, особено следъ смъртта на Милевъ. Страслитѣ сѣгнаха, релативно спокойствие се въздари. Ние само засилихме санкциитѣ на закона за защита на държавата, за да вземемъ по-строги и по-решителни предохранителни мѣрки.

Но злодейцитѣ схванаха това като слабостъ; тѣ помислиха, че ние нѣма да прибѣгнемъ по-нататѣкъ до по-строги мѣрки и вмѣсто да оценятъ тази миролюбива вътрешна политика на правителството, тѣ извършиха известнитѣ вече вамъ деяния.

Между тритѣ престѣпления — опитѣтъ за убиването на цари, убийството на Константинъ Георгиевъ и атенгата въ Катедралата — има нераздѣлна връзка. Тая връзка е установена вече отъ следственитѣ власти. Седемъ дена престѣпната рѣка е изучавала условията, за да посѣгне върху живота на първия български гражданинъ и основния стълбъ на държавното съществуване.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. ст): Мизерници! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Една нощъ тѣ сѣ прекарвали въ непосредствено съседство съ него, но — вѣроятно, разчитайки, че ще се даде отпоръ — не сѣ помисли да посѣгнатъ върху него и сѣ го причакали на пѣтя — тамъ, дето стана и самиятъ опитъ. Следственитѣ власти сѣ установили, по свидетелски показания, че тия господа сѣ разхождали свободно изъ Орханйско, че тѣ сѣ се разхождали изъ гората прикрито.

Едно лице, на което името мога да кажа, ако е потребно, непосредствено следъ атенгата е попаднало въ контактъ съ разбойницитѣ, било е заловено отъ тѣхъ. То описва тѣхната обмундировка, какъ тѣ сѣ облѣчени въ униформи, какъ сѣ били въоръжени. И първиятъ въпросъ, който сѣ му задали, е билъ: „Разбра ли какво стана и какво става въ София, знаешъ ли?“ Следъ това сѣ го увещаваха, че тѣ идатъ да се борятъ за свободата на България, да съборятъ тоя строй, който гнети българската демокрация. Но за съжаление планѣтъ имъ не успѣлъ. Тѣ сѣ му поръчали да съобщи да не се безпокои никой отъ тѣхъ, защото тѣ не сѣ обикновени разбойници, тѣ не сѣ дошли да обиратъ населението, повърнали му взетитѣ пари, нагостили го и го изпратили.

Сѣщиятъ денъ, когато се разбира, че атенгата срещу държавния глава не е успѣлъ, прави се опитъ да се убие Рачевъ; спасенъ по едно чудо. Посѣга се тогава, сѣщиятъ денъ, и се убива Константинъ Георгиевъ, разчитайки, че Константинъ Георгиевъ ще привлѣче въ черковата цѣла

София, всички власти, цивилни и военни, за да осъществятъ тамъ своя пълненъ планъ и да унищожатъ съвременния държавенъ и общественъ строй. Е добра, провиндението не имъ даде възможность да успѣятъ, но тѣ, както казахъ, взеха многобройни жертви и потопиха насъ всички въ слъзи. Веднага въ 4 часа и четвъртъкъ следъ обѣдъ, когато азъ излизахъ, облѣгнъ въ кръвъ, и видѣхъ моя колега генералъ Вълковъ, качвайки се на автомобилъ, мене ме облада, въпреки тежката скръбъ, радостта, че армията запази своя началникъ и тя ще бѣде на своя постъ. (Всички ставатъ на крака. Бурни и продължителни ржкоплѣскания и викове: „Да живѣе генералъ Вълковъ!“)

И паистина, не стигнахъ до лѣкаря, който трѣбваше да ми даде първа помощъ, азъ видѣхъ, че и конница, и пехота, и артилерия, и всичко бѣше въ движение и зае своето мѣсто. Тукъ трѣбва да благодаримъ на г. Данаиловъ, който, по една случайность останахъ отъ вѣнъ, като видѣхъ ужаса на престѣпленито и помислихъ, че България загива, отива въ Военното министерство за да даде първитѣ нареждания — но полковитѣ командири вече сами сѣ взели своитѣ мѣрки и сами сѣ дали нужнитѣ нареждания. Нито капка кръвъ не се пролѣ освенъ тази, която се пролѣ въ черковата. Доблестната българска армия запази и самообладание и спокойствие и въдвори въ сѣщия моментъ реда.

Четвъртъкъ часть или половинъ часть най-много следъ атенгата, ние бѣхме събрани въ Военното министерство, за да обмислимъ бързо мѣрцитѣ, които трѣбваше да се взематъ. Нѣкои отъ насъ знаеха вече за скѣпнитѣ загуби, които претърпяватъ — и г. Бобошевски, който загуби свѣи роденъ братъ, и азъ, който загубихъ едно отъ най-привѣрзаниитѣ ми лица, което всѣкога ми казваше: „По-напредъ азъ ще умра, следъ това Вие. Но азъ ще умра сигурно за Васъ“. Това е моятъ частенъ секретаръ — Симеонъ Лѣкарски, когото азъ така оплаквамъ. И той действително така умрѣ: втурвайки се да ме дири къде съмъ, намѣри гроба си. Но ние имахме самообладание; ние наддѣлѣхме слѣзитѣ и страданията. Страданията ни бѣха нечувани и страшни, защото ранитѣ бѣха още отворени; наддѣлѣхме ги и спокойно обмислихме мѣрцитѣ, които трѣбваше да се взематъ. Мѣрцитѣ вамъ сѣ известни: обявяване немедленно военно положение въ цѣлата страна. Защо не се объяви военно положение частично? Защото престѣпницитѣ се прехвърлятъ отъ провинция на провинция, отъ градъ на градъ, отъ окръгъ на окръгъ; затуй цѣлата страна трѣбва да бѣде обявена въ военно положение, и тамъ където се хванатъ тѣ, тамъ където извършатъ престѣпление, да понесатъ тежкитѣ наказания, които предвиджа законѣтъ въ такива случаи.

Г. г. народни представители! Преди да приключа тази тежка страница отъ българската история — тя е тежка и срамна — азъ не мога поше за себе си да не направя единъ разборъ за първоизточника, отъ който черпятъ сили всички тѣзи заблудени размирни и престѣпни елементи.

Отъ 30 години насамъ въ България се лѣе обитно една отрова. Вие я виждатъ навсѣкжде; тази отрова пропи цѣлѣ държавенъ и общественъ организъмъ на измъчена България. Тя е навсѣкжде. Вие ще намерите всжде, вие ще я намѣрите въ училищата, ще я намѣрите въ децата, ще я намѣрите въ женитѣ, ще я намѣрите въ чиновничеството, ще я намѣритѣ въ обществената, който, откровенъ, често пѣти не може да обладае своята злоба или завистъ. Виповността е обща и за нея носятъ отговорность всички, които культивираха и разливаха тази злоба — да се мразимъ безгранично и никой никому нищо да не признава. Ето резултатѣтъ на тая злоба. България е напоена съ отрова и ние трѣбва сега съ противоядъ, съ силата на военно-наказателния законъ да чистимъ тая напластена отъ години и години отрова въ нашето злопастно отечество.

Дали ще поумнѣятъ, дали ще се опомнятъ онѣзи, които проповѣдватъ хубави идеи, въ които може би има идеализъмъ, но които въ своето увлечение да осъществятъ идеитѣ си прибѣгватъ дори до престѣпни средства, не знамъ; но едно мога да кажа: ако не се опомнятъ, законѣтъ ще се изправи предъ тѣхъ съ всичката строгость на своитѣ наказания.

Отъ сговориститѣ: Браво! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания)

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Край на злобата — край! Почитъ и уважение всички дължимъ единъ на другъ!

Г. г. народни представители! Военното положение е обявено. Армията е въ своята роля. Тя, както винаги, ще изпълни своя отечествен дълг. Въ това не се съмнявайте нито за минута. Но аз искам не да я защита — защото тя не се нужда от защита — а искам тук да подчертая нейното значение за държавата и да подчертая отношението на властта към българската войска.

Отъ това мѣсто (Сочи трибуната) намъ не единъ път, но два пъти — много пъти ни се отправяше укора: „Вие се крепите на шикове“. Не, ние не се крепимъ на шикове; ние се крепимъ на съзнанието на българския гражданинъ и на съзнанието на българския войнъ — гражданинъ или селянинъ, офицеръ или войникъ — на съзнанието, че България трѣбва да съществува. На това съзнание се крепимъ ние.

Намъ се правеше намежъ, че ние сме си служили съ армията дори и за партизански цели. Азъ протестирамъ отъ дълото на своята душа за този упрежъ, за това подозрение, за да не кажа — за тази клевета. Ние въ 23 месечното си управление дадохме достатъчно доказателства, че армията и Демократическия сговоръ като партия не сж едно и също, че армията е единъ инструментъ за защита на отечеството и за запазване реда въ държавата. Къде, въ кой случай, кога армията биде употребена, за да защити партизански цели, за да ни се отправя този укоръ, за да се петни и тя? Никога и никъде армията нѣма да биде използвана за такива, бихъ казалъ, низки цели. Това би значило едно правителство да се покаже че е слабо, че то прѣблѣва до средста извън законитѣ. До тия средства ние не приблѣгаме, но върното е, че държавата, България, се опира на своята храбра, макаръ и малка армия. Нашата армия не е агресивна, защото и политиката на правителството не е агресивна. Ние не преследваме военни цели, ние сме врагове на всѣка война, но ние можемъ да заявимъ, че онзи, който ще посегне върху България, ще срещне гърдитѣ на българската войска и на българския народъ. (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Всички смѣтки за разрушение на България сж погрѣшни, и който играе съ огъня, той ще се опари самъ, защото Господъ бди.

Отъ сговориститѣ: Вѣрно! (Бурни ржкоплѣскания)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Моментитѣ сж съблизни, но азъ мога да ви увѣря, че нѣма никакви причини да бждемъ обезвѣрени въ съдбата на България. България нѣма да загине. Тя ще съществува и по своя воля, и по волята на ония, които държатъ смѣтка за интереситѣ си въ Европа, а тѣ не сж малки, тѣ не сж и малко. Въ тия съблизни, тежки, тежки и върховни моменти и правителство, и войска, не се съмнявамъ и народното представителство, и цѣлата българска интелигенция ще положатъ всички усилия, и ако трѣбва да се понесатъ нови жертви, ще се понесатъ, но отечеството ще бжде спасено. То е спасено. Азъ не съмъ само оптимистъ, но мога да кажа, че отечеството е спасено. За да се обезпечимъ, за да бждемъ още по-сигурни, мога да ви съобща, че намъ се развързаха рѣцетѣ и ни се даде право и възможностъ да организираме силитѣ на България, за да я запазимъ. (Викове „Браво!“ и бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ, радикалитѣ, демократитѣ, земеделцитѣ и нѣкои социалдемократи) Не бива да се отчаиваме. Поможението е тежко, то е сериозно, но не е отчаяно и България нѣма да бжде изоставена отъ никой добъръ свой синъ. Бждете бодри и дръжте винаги главитѣ си горе съ съзнанието, че въ тия моменти ние всички водимъ борба срещу една страшна разрушителна сила, която ще бжде съкрушена. Ще я съкрушимъ! Ако сж необходими още жертви, ще ги дадемъ. Може-би нѣкой отъ тукъ (Сочи министерската маса) ще трѣбва да падне — ще падне; ако съдбата е предопредѣлила, ще загине, но ще загине за България. Нѣма да оставимъ отечеството. България е преминавала презъ много тежки изпитания и презъ робство, и неувередима и читава не, а възродена се е издигала напукъ на своитѣ врагове и е расла, макаръ малка по територия и народъ, като великанъ, силна по духъ и по патриотическо съзнание.

На увлѣчения ние не се поддадохме, на увлѣчения ние нѣма да се поддадемъ, но искамъ съ указа, който ще ви бжде предложенъ да го одобрите, да дадете сила и власт на правителството, на изпълнителната власт да върши своята работа. Извън рамкитѣ на закона, строгия законъ, никой нѣма да бжде поставенъ, но всѣки виновникъ ще понесе тежкитѣ наказания. Ние сме длъжни да накажемъ тѣзи грѣшници, които взеха толкова скъпи жертви. Длъжни сме да направимъ това за удовлетворение и успокоение на обнеството; длъжни сме да направимъ, това и отъ почи-

тание къмъ паметта на загиналитѣ герои, защото тѣви които загинаха, тѣ сж герои, тѣ сж наши другари, тѣ сж добри български синове и добри български майки, които Всевиншиятъ прие въ своитѣ селения, за да ги упокои, но тѣ тамъ нѣма да бждатъ спокойни, ако видятъ, че ние сме слаби, че ние се разлагаме, че ние правимъ компромиси тукъ и тамъ и не вървимъ по нашия пътъ, който, както съмъ казалъ, не е нито натѣво, нито натѣсно, а е на право къмъ спасителния брѣгъ на майка България. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) И заради тѣхната паметъ ние трѣбва да вземемъ строги мѣрки. Дълго ние ще ги оплакваме, дълго тѣхнитѣ сѣнки ще се мѣркатъ предъ нашия взоръ и въ нашата паметъ и тѣ ще ни укоряватъ, ако бждемъ малодушни и ако загубимъ смѣлостъ и твърдостъ. За успокоение на тѣхъ, които бѣха толкова смѣли и толкова твърди, но същевременно и толкова почтени, ние трѣбва да вземемъ мѣрки, но трѣбва да ги вземемъ най-паче, за да защитимъ държавата и да пречупимъ престѣпнитѣ рѣце, които ще продължаватъ, може би, да рушатъ съвременния общественъ строй.

Държавата нѣма да загине, съвременниятъ общественъ строй нѣма да се поправи съ престѣпления. Може той, както съмъ казалъ и другъ пътъ, да не е съвършенъ, но не сж престѣпленията, атеиститѣ, избиванията, мастритрапията и терорътъ на единия фронтъ, които ще смутятъ нашия фронтъ, фронта на реда. Ще образуваме ли този фронтъ на реда, г-да, ние всички тукъ, които мислимъ за България? Този въпросъ азъ задавамъ и ще искамъ да чуя отговора му още днесъ. Ние ни обвинявахте, че усмиряваме, но не омиротворяваме, но трѣбваше да бждемъ избити, за да видите на какви адски спадания сме изложени и каква непосилна борба водимъ, за да отстояваме правото на България да съществува. Ще си кажете думата. Ще я чуемъ съ всичкото спокойствие и хладнокръвие, но азъ апелирамъ: дайте си пакъ рѣката, нека се сплотимъ, нека бждемъ едно поне за два месеца, нека изчезнатъ партийнитѣ различия и дразни, два месеца да водимъ борбата единодушно, за да сразимъ врага, да унишожимъ и последнитѣ глави на хидрата, която налита, за да хапе и трѣви България. Азъ зная, че всички сте патриоти и добри българи и самъ още сега си отговарямъ, че ние ще бждемъ едно. И не може да бжде друго яче! Въ този моментъ нѣма да се намѣри отечествонизмѣнитѣ, който да откаже подкрѣпата си на правителството. Ще дойде дѣнъ, когато ще разгърнемъ смѣткитѣ пакъ и ще правимъ нашия балансъ. Хиляди пъти го казвамъ: не сме най-съвършени, нито сме безгрѣшни, нито най-способни най-после, но всѣкога съмъ ви увѣрявалъ: вѣрвайте въ усилията, въ благороднитѣ усилия на правителството, вѣрвайте въ стремлението на правителството да запази реда и да очисти България отъ рапитѣ, които я разяждатъ така жестоко и които я троятъ особено следъ войната.

Г. г. народни представители! Свършвамъ своята рѣчь съ дълбоката надежда, че народното представителство, проникнато отъ съзнанието на българина, на добрия българинъ, преценявайки тежкитѣ условия, при които се намира не правителството, но България, отъ всички групи ще си подаде въ тоя моментъ рака и ще гласува единодушно указа за обявяването на военно положение. Не стане ли това, азъ не знамъ какъ ще се оправдаемъ предъ тѣзи, които илатъ следъ насъ, и предъ тѣзи, които отидоха въ превзподията за насъ. Може-би тогава ще останатъ вѣрни думитѣ на поета:

Вие лъвове отъ сто полета бойни,
Вие великани съ бронзови лица,
Поклоня! Не бѣхме ние за васъ достойни
Съ налитѣ малки умове, дѣлца!

Така ще кажатъ тия великани, които вражескиятъ курсумъ не можа да срази, но които всички бждатъ отгоре надъ насъ и които чакатъ да кажемъ думата си. (Бурни ржкоплѣскания)

Председателъ: Думата има г. министърътъ на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Министъръ И. Русевъ: (Посрѣщанъ съ бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Г. г. народни представители! Ида да изпълня едно тежко задължение предъ васъ — да изложа какъ се е зародило и какъ е станало безпримѣрното въ историята и срамно за нашия родъ злодеяние; не толкова страшно съ своитѣ жертви, защото всички рано или късно ще отидемъ тамъ, където отидоха загиналитѣ благородни синове на народа, колкото поради нравствената страна на злодеянието. Тежко е да изпълня задължението, защото, вглеж-

дайки се отъ тукъ въ ваптитѣ лица, азъ виждамъ съзиди да се ронятъ по лицата на мъже, които не трепваха и въ най-тежкитѣ минути на боеветѣ; виждамъ съзиди по лицата на мъже, които не трепваха въ най-тежкитѣ минути отъ борбитѣ на нашето отечество. Тежко е задължението, защото въ мене ще остане неизлѣчимъ споменътъ за адския мигъ на злодеянието. Оцъ по-тежко е да изпълни задължението си, като си спомнямъ времето преди войнитѣ, когато България живѣеше мирно, когато се развиваше въ всички посоки, когато живѣеше съ благородната мисль да изпълни единъ исторически и мораленъ дългъ къмъ всички българи, дѣто и да се намиратъ тѣ — да даде всичко, що може да даде единъ благороденъ народъ, за да спечели свободата и обединението на всички българи. Тежко е това задължение, спомняйки си времето отъ преди войнитѣ, когато малка България за единъ периодъ отъ 40 години отъ времето, когато минаваха чети презъ Дунава съ кремъкливи лущи, раздруса турската империя, бидейки начело на балканскитѣ държавни и носѣше флага на свободата, на напредъка, на морала. Все пакъ трѣба да ви опиша срамното злодеяние, извършено отъ изроди на народа, продали се за чуждо злато и извършили злодеяние за чужда държава, предателствувайки своя народъ.

Българскитѣ младѣ народѣ за чужденитѣ бѣше феноменъ по развитието си следъ освободжението: предприз непосилни борби, показва безброй добродетели, граждански и военни. Съдено му било, обаче, да излѣзе победенъ, но той не излѣзе опозоренъ; излѣзе въ несломена вода, вѣрвалъ дълбоко въ звездата си.

Спомняте си владаискитѣ събития, когато тълпа отъ войници, иначе храбри, но обезумѣли, идваха отъ бойното поле. Намѣриха съ престѣпници, — срамъ ме е да произнеса името имъ въ тоя моментъ — да ги поведатъ още тогава противъ своето отечество. Но и тогава липата, които стояха начело на управлението, и тая частъ отъ българската войска, която се намираще въ София, въ едно късо време изпълни своя дългъ: войницитѣ изпрати по домоветѣ имъ, а престѣпницитѣ наказа на мѣстото.

България не преживѣ тождова тежки дни презъ време на войната, колкото тежки дни преживѣ следъ войната. Говора за дружбашкия режимъ, на който се тури край на 9 юний, режимъ, който се изроди въ оранжевъ болшевизъмъ, който, съединенъ съ червения болшевизъмъ, разнесе по всички кътове на българската земя омутошение — разруха въ нрави, въ характери, въ съвести, пречупи воли, сломи характери, купи съвести, смаза интелигенция, заплаши народъ, подготви нещастieto на България, като подготвяваше и престѣпленията, отъ които днесъ всички се срамуваме. На 9 юний осѣмнахме съ лѣча на освободжението на България отъ дружбашкия срамненъ режимъ. Българскитѣ народъ подхваща дълото на освободжението си, закрѣпи го и отъ тогава се бори съ покварата, далечното начало на която г. министъръ-председателътъ посочи и непосредственото начало на която е почвата, която оранжевиятъ болшевизъмъ създаде, за да станатъ въ България убийства и последното злодеяние.

Изчадията не се помириха. Настѣпиха септемврийскитѣ събития. Единиятъ фронтъ получи ударъ, но не се отчая. Чуждото злато наддѣля. Новата организация за нови метежи не успѣ: изроди се въ разбойничество, изроди се въ редъ убийства. Властьта бѣше. Единиятъ фронтъ видѣ, че е безсиленъ по този начинъ да се бори и тогава замислятъ масовитѣ убийства — каквото е последното злодеяние — вѣнецъ на цѣлата редица отъ еднофронтовскитѣ престѣпления.

Имахъ случая, г. г. народни представители, тукъ да отбележа, че метежи въ България не ще станатъ, убийства обаче могатъ да станатъ. Защото за убийствата, както и за последното злодеяние, не се иска храбростъ, иска се подлостъ. И азъ имахъ случай да кажа, че тамъ, дѣто се дѣха тия, които ние изключихме отъ тукъ, има тая подлостъ въ излишество, за да убиватъ хора изъ за угла, да правятъ злодеяния, каквото става. Между злодеянието въ „Св. Недѣля“ и злодеянията, които ставатъ въ обширна Русия, разлика почти нѣма — масово хвърляне въ морето има тамъ, масово избиване става и тукъ.

Настоящото злодеяние, като вѣнецъ на всички комунистическо-дружбашки престѣпления, е замислено още отъ месецъ декемврий. Както г. министъръ-председателътъ посочи, опитътъ да се убие Негово Величество, убийството на нашия скѣпъ другаръ Константинъ Георгиевъ и злодеянието въ църквата „Св. Недѣля“ сѣ брънки отъ едно и също престѣпление. Ще ви помоля да си дадете голѣмия буражъ да изтраете, когато ще изслушате подробноститѣ

за злодеянието. Подробноститѣ сѣ извлѣчени отъ следственото дѣло и на тѣхъ можете да гледате като на вѣрни. Позволете ми да ги чета, за да не изпусна нѣкои подробности, а и не бихъ могълъ да издържа иначе да ви ги изложа. (Чете)

„Авторитѣ на злодеянието въ църквата „Св. Недѣля“ на 16 априлъ т. г. сѣ напълно разкрити отъ органитъ на Обществената бѣзопасностъ. Агенатътъ е обмисленъ отъ председателя на централния комитетъ на Комунистическата партия и тахъвъ на военния центъръ Коста Янковъ, подготвенъ и непосредствено изпълненъ отъ неговия помощникъ и членъ отъ военния центъръ Иванъ Минковъ, съ участието на клисаря при църквата Петъръ Задгорски и единъ младежъ, които сѣ изпълнили решението на централния комитетъ на Комунистическата партия“. — Петъръ Задгорски е старъ комунистъ, после дружбашъ, на служба презъ дружбашкия режимъ въ Александровската болница, дѣто е билъ най-голѣмиятъ човѣкъ, който е тероризиралъ лѣкари, който е уволнявалъ и назначавалъ. Изпѣденъ отъ менъ отъ Александровската болница, той е билъ назначенъ за служителъ въ църквата — понеже църквата се смѣта, както единъ каза, автономна. Излиза че въ България само държавата не е автономна. (Продължава да чете)

„Съучастникътъ клисаръ — Петъръ Задгорски — разкажъ за извършеното нечувано престѣпление, се предаде доброволно на съдебнитѣ власти на 18 т. м.

„Отъ следственото по тоя поводъ дѣло на военния следователъ извлѣчаме следнитѣ данни и обстоятелства, които даватъ една ясна и точна представа за подготовката и извършването на злодеянието.

„Презъ месецъ декемврий м. г. военниятъ центъръ на Комунистическата партия начело съ горепоменатитѣ лица, заедно съ всички членове на централния комитетъ, сѣ взели решение да извършатъ агентатъ срещу царя, и ако излѣзе сполучливъ, на погребението му да се повтори вториятъ агентатъ, който да засегне министритѣ, магистратитѣ, висшитѣ военнопочалници, народни представители, общественици — съ една дума всички видни представители на държавата и народа. Денятъ на агентата излѣзъ да се опредѣли отъ Москва, споредъ стечението на обстоятелствата и ще служи, ако агентатътъ излѣзе сполучливъ, като знакъ за обявяване на революцията отъ единния фронтъ и завземането на властьта.

„Въ показанята си клисарътъ Петъръ казва, че първиятъ огледъ на църквата „Св. Недѣля“ е извършенъ отъ „Иванъ“ — клисарътъ не знае имената на своитѣ вѣдливители освенъ по псевдонимъ. Отъ досегапнитѣ разследвания, обаче, има основания да се заключи, че „Иванъ“ е Иванъ Минковъ, главниятъ организаторъ и изпълнителъ на агентата. Огледъ на църквата е извършенъ между 10—15 януарий т. г. вечерта. Клисарътъ Петъръ, като старъ комунистъ, после дружбашъ, се познавалъ отдавна съ Димитъръ х. Димитровъ, наречанъ Митрато, членъ отъ терористическата група на Никола Желъзковъ и Яко Доросиевъ. Митрато запозналъ клисаря съ Иванъ Минковъ само подъ името „Иванъ“, въ началото на месецъ януарий т. г. При първия огледъ на църквата „Иванъ“ казалъ на клисаря Петъръ: „Азъ съмъ членъ отъ централния комитетъ на тайната нелегална комунистическа организация. Ние разполагамъ съ много пари и взривни материяли, които получаваме отъ Русия. Ние имаме въ София много взривни материяли и за да не бждатъ разкрити отъ властьта намѣрихме за най-добре да ги скриемъ въ църквата горе на тавана, дѣто никой нѣма да се смѣнява. Избрахме тебъ като вѣренъ другаръ да ги укриешъ и помогнешъ за великото дѣло на революцията. За тая услуга ще те възнаградимъ много щедро“. „Иванъ“ далъ на клисаря 1.000 лева и си отишълъ.

„На 18 януарий т. г. „Иванъ“ донесълъ първия пакетъ отъ около 6 кгр. мелинитъ и следъ това всѣчки 5—6 дена до 3 мартъ т. г. носилъ по единъ пакетъ, всѣчко 8 пакета по 6 кгр. или всѣчко 50 кгр. мелинитъ, които клисаря Петъръ отнасялъ на тавана на църквата и ги поставялъ отдѣсно надъ входната вратичка на сѣптия таванъ. При всѣко донасяне пакетъ, „Иванъ“ давалъ на клисаря по 1.000 л. и на два-три пакѣта по 2.000 л.; до извършването на агентата Петъръ получилъ всѣчко 11.000 л.

„Къмъ срѣдата на м. мартъ т. г. „Иванъ“, който идвалъ въ църквата вечеръ, когато нѣма богослужение и църквата е затворена, казалъ на Петра: „Вай Петре, ние отъ централния комитетъ сме намислили да извършимъ една голѣма работа: ще убиемъ едно голѣмо лице, следъ което ще дойдатъ на погребението, разбира се, всички министри, народни представители, офицери и други; ще поставимъ

пакетитъ до голѣмото кубе, гдето стоятъ обикновено царя, министритъ, генералитъ, ще ги запалимъ и отъ вериза ще бждатъ набити всички. Това ще бжде сигналъ за се обяви революцията и вземемъ властта. Въ случай, че не успѣемъ да вземемъ властта, ще избѣгаме въ Русия съ автомобилъ и тамъ за признателностъ ще бждемъ богато възнаградени, като ти дадемъ една къща като палатъ, а на семейството ти, до пристигането му въ Русия, ще дадемъ 200.000 л.

„Къмъ 20 мартъ т. г. „Иванъ“ довежда въ църквата по обикновеното време единъ младежъ подъ псевдонимъ „Васко“, който е следвалъ протехника въ Русия, и го запознава съ Петра, като му казвалъ: „Той е младъ, но е ошентъ, защото е участвувалъ въ руската революция съ Троцки, който го наричалъ „младецъ болгаръ“.

„Нѣколко дена следъ 20 мартъ „Иванъ“ дохожда въ църквата, кача се на тавана, заедно съ клисаря Петъръ, събиратъ всички пакети, казва на клисаря да излѣзе, и започва да приготвява адската машина. Отъ всичките пакети образувалъ единъ общъ пакетъ, дълъгъ 60 см., широкъ 50 см. и високъ, 40 см. м., обвитъ съ зебло и обвързанъ съ дебело въже. Отъ него излизали 5 черносинкави фитили съ дължина около 1½—2 м. Крайщата на фитилитъ били поставени надъ една тенокънена празна кутийка, на голѣмина колкото една кутия за цигари. До кутийката е поставено едно шише съ около 150 гр. спиртъ за горене. Адската машина, отъ огледа, който Петъръ е направилъ следъ излизането на „Ивана“, е била поставена на тавана надъ първия стълбъ на централното кубе, който е срещу южната голѣма врата. Между адската машина и кубето е била поставена една бутлика съ димяща сѣрна киселина, която имала предназначение, следъ като се запали, да изтрови останалитъ живи въ църквата, понеже разпрѣсквала отровенъ задушителенъ газъ. Фитилитъ сж били 5, за да стане обезпечено запалването на машината. Отдолу на пакета е билъ поставенъ сухъ пирокселинъ, който да извърши разрушението надолу върху църквата, а горната частъ да се разрази навънъ.

„Въ края на м. мартъ „Иванъ“, сръщайки на улицата клисаря Петъръ, му казвалъ: „Приготвяваме хората, за да очистимъ голѣмото лице“.

„На 13 априлъ т. г. „Васко“, предназначенъ да запали фитила, се явилъ въ обикновеното време въ църквата и казалъ на Петъръ: „Научи ли се за атентата противъ Царя? Това бѣше наша работа. Пратиха ме да търся четата, съ която сме въ връзка, занесоохъ имъ пари; но за жалостъ не можахъ да убиятъ Царя. Сега ще търсимъ лицето, което ще ги събере всички въ църквата; той е виденъ човѣкъ и организаторъ на Демократическия Сговоръ въ София“.

„На 14 априлъ „Васко“ се срѣща съ клисаря Петъръ и му казва: „Тая вечеръ имаме поставени хора, за да очистятъ онова лице, за което ти говорихъ. Ако го очистимъ, ще гледаме некролога и азъ тоя день ще дойда сутринта рано, ще се кача на тавана и когато ти видишъ, че всички министри, царъ и голѣми вѣзвѣатъ, ще дойдешъ да ми обадихъ за да запала фитила, следъ което ще слѣземъ долу, ти ще излѣзешъ отъ малката северна врата, а азъ отъ малката южна“.

„На 16 априлъ въ 7½ часа „Васко“ влиза въ църквата, запалва една свещъ, отива при парския тронъ, дето се молилъ нѣколко минути, и се качва на тавана, дето престоялъ до 3 часа следъ обѣдъ, въ който моментъ клисаря Петъръ се качва горе на тавана, съобщава му, че всичко е готово, всички министри били на мѣстото, съ изключение на царя и слиза долу, за да чака завръщането на „Васко“. Въ сжщото време „Васко“ подпалва спирта, слиза веднага долу, срѣща се съ Петра и двамата безъ шалки излизатъ отъ църквата, както е било уговорено, Петъръ презъ малката северна врата, а „Васко“ — презъ малката южна. Следъ 12 минути взрива избухва.

„Васко закривява и се изгубва по улица „Ломска“. Клисарятъ Петъръ казва, че отишълъ на къшето между Клементина и „Лавеле“, дето мислилъ да намѣри обещания автомобилъ за бѣгане, обаче такъвъ не се оказалъ. На улица „Софроний“ го пресрѣщалъ „Иванъ“ и го завежда въ една къща на сжщата улица, дето му казалъ да почака до 7—7½ ч., когато ще дойде да го вземе, за да отидатъ въ сръбската легация, за да му извадятъ паспортъ“.

„Отъ заловенитъ членове на терористическата организация се установи, че една група около 8 души, заедно съ една госпожница, сж получавали отъ комисията по въоръженитето при централния комитетъ оръжие и взривни материали. Пирокселинътъ, който е употребенъ за атентата въ църквата „Св. Недѣля“, се пренасялъ въ единъ мага-

зинъ близу до Св. Недѣля“ прикриванъ отъ въпросната госпожница. Отъ тоя магазинъ „Иванъ“ е взималъ пакетитъ и ги е носилъ въ църквата.

„Въ другъ единъ магазинъ на улица „Витошка“ К. Янковъ и Иванъ Мишковъ, чрезъ сжщата тая група отъ терористи, сж взривни материали и бомби, които се заловиха вчера“.

Това сж показанията на заловенитъ, които показания сега могатъ да се изнесатъ публично и преди всичко предъ васъ.

Непосредственитъ организатори, както виждате, сж комунисти и дружбани. Между арестуванитъ дружбани министри е и Панко Бакаловъ, който предъ менъ лично се вървѣше, че е противъ единния фронтъ, но който не изпълни обещанието си — да ослди единния фронтъ. При арестуването му е намѣрено писмо, адресирано до дружбата Димитъръ Грънчаровъ, който, както знаете, е единъ отъ главнитъ организатори на престъпленията. Оббовъ задъ границата преди малко време е казалъ, че въ България единичнитъ атентати сж безцелни вече и че се пристѣпва къмъ масови атентати. Въ следственото дѣло има рѣдъ доказателства, че хора отъ дружбата партия сж знаели, че ще стане подобенъ атентатъ. Отъ дѣлото се знае, че между лицата, които сж нападнали Негово Величество, има дружбани. Тѣ сж освободили селянина, който ги е видѣлъ, и сж му върнали паритъ, като сж узнали, че е дружбанъ. Ето защо можемъ съ още по-голѣма положителностъ, отколкото по-рано, да говоримъ, че въ България днесъ нѣма комунистическа и дружбанска организация, а има една — единния фронтъ, . . .

Отъ сговориститъ: Тѣй е.

Министъръ И. Русевъ . . . еднакво виновенъ било за замислитъ, било за изпълнението на различнитъ злодеяния. Комунистическата партия е интелекта на единния фронтъ, а калабалъкътъ е отъ едната и отъ другата група. Коджейковъ, убитъ заедно съ Янковъ, е дружбанъ. Колевъ, въ къщата на когото е намѣренъ Мишковъ, е дружбанъ.

Не сж толкова страшни загубитъ въ хора. Нека вѣчна память да се пазя за убититъ! Тѣ сж хора смъртни, както и ние, тѣхнитъ съвременници. Ще дойде време и ние да отидемъ тамъ, където отидоха и тѣ. И, както ние не помнимъ днесъ поколенията преди насъ, ще дойде време, когато следующитъ поколения не ще помнятъ насъ, но това злодеяние не ще бжде заличено отъ историята, на човѣчеството и въ нея ще бжде казано, че то е извършено тукъ, отъ български изчадия. Това е страшното, това е мъчително, това е, което не дава миръ на всички ни, които днесъ сме тукъ, и на всички българи.

Надеждата е била да се внесе анархия чрезъ избиване представителитъ на властта и обществени ръководители, и да се вземе властта. Мога да увъря всички ви, че смѣтката на единния фронтъ е била крива и крива ще бжде и за въ бждещъ: ако единнитъ фронтъ успѣе да покоси живота на тѣзи, които въ дадена минута иматъ властта, пакъ не ще вземе властта.

Г-да! Има трогателни прояви на духъ при това нещастие. Заровени хора, като въ гробъ, отдолу, вмѣсто да викатъ отчаяно за помощъ, викатъ: „Да живѣе България!“ Пропити съ родолюбиви чувства българи! Когато азъ бѣхъ измъкналъ изровенъ и не знаехъ какво става съ другаритъ и се затехохъ къмъ Централната станция да узнаа какво е положението въ София, бѣхъ щастливъ да забележа, че войската е на своето мѣсто, че полицията е на своето мѣсто по участъцитъ, че редътъ въ София е абсолютенъ запазенъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) Въ Министерството на вътрешнитъ работи инспекторътъ на полицията г. Серафимовъ вжтръ въ единъ часъ се свърза съ всички окръжни управители. Отвсѣкжде окръжнитъ управители изслушватъ съобщението за станалото злодеяние и веднага пристѣпватъ къмъ изпълнение на онова, което тѣ отъ по-рано иматъ да изпълнятъ въ случай, че бждатъ прекъснати съобщенията или бждатъ извършени атентати.

Мога категорично да заяви: България може да бжде нещастна съ нови злодеяния, може да бждатъ изтрепани всичкитъ власти, но властта не ще бжде изпусната. България ще бжде запазена и главитъ на конспираторитъ ще бждатъ смазани. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) При атентати нѣма нужда отъ нови разпорѣждания; наредено е тѣ да бждатъ взети автоматически. И тѣ сж били взети. Нито единъ въ България не е дръзналъ съ влигнержка — нито единъ, абсолютно нито единъ. Редътъ е непълно запазенъ. Властта е запазила напълно самособа-

данне. И мога да заявя, че колкото и да бъдат обясними самоизстъпленията при такива случаи, въ България не станаха. Никакви самоизстъпления и никакви саморазправни не станаха. Първата работа на властта бързо да запази реда, а това значи да се даде да се почувства, че въ страната има законът, има правовъ редъ.

Ние се намираме въ едни крайно тежки условия за запазването на реда и за защитата на страната. Насъ ни обезоръжиха, но тѣзи, които ни обезоръжиха, досега не можаха да спратъ злодеянията, които ставатъ по научението отвънъ.

България като-челъ е подхвърлена на изпитание — дали тя ще може да съществува или не. Ние сме принудени, по силата на естествения законъ за самоотбраната, да прибѣгваме къмъ гражданитѣ, които, когато чуятъ да стане нещастие, ръководени отъ патриотизъмъ, грабватъ пушки и излизатъ на улицата. Но, почитайки тѣхнитѣ патриотически чувства, трѣбва да знаемъ, че тѣ идатъ съ патриотизма на улицата, съ чувството на отмъщение и недисциплинирани — безъ чувство на отговорност, следователно, възможни сж изстъпления. За честта и на българското гражданство, трѣбва да кажа, че то не направи онова, което можеше да направи, както това е ставало на други мѣста. Ето къде е величието на единъ народъ — величие, което се познава не въ щастливитѣ минути, а въ нещастията, когато човѣкъ не загубва разума, когато не загубва самообладание и изпълнява своя граждански дългъ съ обичъ къмъ реда и съ любовъ къмъ страната.

Военното положение, обявено въ страната, което, не се съмнявамъ, вие, г. г. народни представители, ще одобрите, ще даде своя резултатъ. Борбата ще продължи. Тя ще продължи затуй, защото, ако си спомняте, при една поранна своя речъ азъ казахъ, че ние не се боримъ съ онѣзи, които седѣха тамъ (Сочи лѣвницата), и съ тия, които, като тѣхни другари, стоятъ още тукъ, по сламейнитѣ; ние се боримъ съ онѣзи, които стоятъ задъ тѣхнитѣ гърбове, които иматъ средства, пари, иматъ и възможностъ да устройватъ и ръководятъ метежи и злодеяния. Каквито и да бъдатъ, тѣ сж спрѣмо насъ голѣми, но българинтѣ въ своя домъ е много по-силентъ отъ каквито и да било сили отъ вънъ. Решимъ ли се да се защищаваме докрай, ние ще изплаваме и действително ще победимъ.

Всички ще умремъ. Една смъртъ е неизбежна — две не биватъ. Щастие за оня, който умре на поста си въ защитата на България. И оняъ уврѣненъ, че онѣзи, които загинаха, при излушването на последния дѣхъ не сж жалели живота си, защото между редичата такова родолюбия знаа мнозина, които трѣбѣха смъртъта въ време на войната, за да бъдатъ щастливи да дадатъ живота си за своето отечество, за България. (Ржкоплѣсвания отъ сговориститѣ)

Необходимо е да се сплотимъ въ борбата. Не мога, освенъ и азъ да присѣдиня своя позивъ къмъ този на г. министър-председателя и къмъ онова, което днесъ възлунува вашата душа: да си дадемъ ржка, да забравимъ дребни честолюбия и амбиции поне за известно време, да оздравимъ българския организъмъ, да го излѣкуваме отъ болнитѣ идеи, заседнали въ главитѣ на нѣкои, да дадемъ здрава мисль на народа, да го възпитаме въ истинско родолюбие, да внесемъ въ него чувство на законност, да морализираме цѣлата страна. А за това се иска и време и усилията на всички добри граждани, защото предшествующиятъ режимъ ни остави поквара, която за година, за две, за петъ не ще бъде изцѣрена. Коренитѣ ѝ сж дълбоки. Усилията трѣбва да бъдатъ голѣми, повсемѣстни и всѣки да тури онова, що може да тури въ действие за нравственото излѣкуване на българския организъмъ.

България, г-да, защото трѣбва да живѣе, тя ще живѣе. Съ всички усилия на българското гражданство, съ залогъ, който има българинтѣ въ душата си — на търпение и на борба — българскиятъ народъ ще изплава и пакъ ще бъде веститель, радетель и борець за честъ, за моралъ, за правда, за благородство.

Четиринадесетъ вѣка България живѣ, премина презъ разни изпитания — тя не загина. Днесъ ли тя ще загина, когато има едно високо чувство на съзнание? Днесъ ли тя ще загина, когато благородни сърца на цѣлия народъ се възмущаватъ отъ това злодеяние? Даже онѣзи, които принадлежатъ къмъ единния фронтъ, навеждатъ глава и не могатъ да гледатъ другитѣ свои съграждани българари.

Въ тая минута азъ ви моля, произпълнени съ дълбокото убеждение, че ние ще победимъ, да не ви стрѣскатъ възможнитѣ още жертви, които България ще даде въ борбата. Това е война, която не се свършва въ единъ денъ и съ единъ бой. Колкото враговетѣ сж по-силни, толкова борбата бива по-продължителна, но тя ще се свърши безусловно съ победата на правдата, на реда, на морала, на честта и, следователно, победата ще бъде на страната на България. Тя я има. Само едно подло безсилие може да прибѣгва къмъ злодеяния, за каквито, както казахъ, храбростъ не се изисква. Вървайки въ българската звезда, твърдъ всѣки на своето мѣсто, безъ стѣснение отъ онова, що става, съ запазване на самообладание и съ готовностъ да се боримъ и жертвуваме, България, казвамъ, както е живѣла 14 вѣка, ще продължава да живѣе и по звовете ми да завърши съ думитѣ: България ще живѣе!

Да живѣе България! (Всички народни представители ставатъ прави. Викове „Ура!“ и бурни продължителни ржкоплѣсвания)

Председателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ И. Вълковъ: (Посрещнатъ съ „Ура“ и бурни ржкоплѣсвания) Г. г. народни представители! Искамъ да кажа само нѣколко думи. Военното положение въ живота на държавата е онзи моментъ, когато на сцената начело на властта се явява, или се призовава да застане, оня институтъ въ тая държава, който стои надъ всички партии, надъ всички амбиции; и затова нему се повѣрява въ таява тежки моменти да упражнява, въ мирно време даже, властъ и функции, които не сж присѣци на този институтъ. Предложението, което ще ви се направи, за одобрение указа за обявяване на военното положение, азъ вѣрвамъ, че вие ще го възприемете единодушно, защото съ това ще изпълните единъ дългъ къмъ нашата родина и защото съ това ще отговорите на възжеланията на българската армия, която въ тѣзи тежки изпитания на нашия народъ иска да му помогне съ всичкото свое себеприщание и готовностъ, за да го запази и да му извоюва едно по-щастливо бъдеще. Уврѣненъ въ това, азъ се считамъ предварително още дълженъ да ви благодаря, защото вие ще изкажете довѣрие къмъ българската въоръжена сила.

Отъ друга страна искамъ да направя декларация отъ името на армията и отъ мое име, че ние ще бъдемъ щастливи, ако съ вашия вотъ дадете тази възможностъ да изпълнимъ този дългъ къмъ нашия миль народъ. (Бурни ржкоплѣсвания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Моля г. секретаря да прочете предложението за одобряване указа за обявяване военното положение.

Секретаръ И. Хрелопановъ (д. ст.): (Чете)

„МОТ И В И“

къмъ проекторешението за потвърждаване царския указъ № 2 отъ 16. IV. 1925 г. по обявяване страната въ военно положение.

Г. г. народни представители! Проявената терористическа дейностъ на нелегалнитѣ организации въ страната, изразена въ убийства, грабежи, атентати и пр., нахлуването на въоръжени чети презъ границата и направитѣ разкрития напоследѣтъ върху намѣренията на тия организации — унищожаване съвременния държавенъ строй и възцаряването на болшевишката диктатура чрезъ въоръжено възстание — налагатъ на властта да вземе необходимитѣ предохранителни мѣрки за запазване реда и спокойствието въ страната.

Една отъ тия мѣрки бѣ обявяване страната въ военно положение. Съгласно чл. 73 алинея четвърта отъ конституцията, моля да потвърдите приложеня указъ за обявяване страната въ военно положение.

Ст. София, 21 априль 1925 г.

Председателъ на Министерския съветъ и министъръ на народното просвѣщение: **А. Цанковъ**

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ“

за потвърждаване царския указъ № 2 отъ 16. IV. 1925 г.

Членъ единственъ. Потвърждава се царскиятъ указъ № 2 отъ 16 априль 1925 г., както следва:

У К А З Ъ

№ 2

НИЕ БОРИСЪ III

съ Божия милостъ и народната воля

Царь на българитѣ

По предложението на Нашия председателъ на Министерския съветъ, министъръ на народното просвѣщение, представено Намъ съ доклада му отъ 16 априлъ т. г. подъ № 671, на основание чл. 47, последната алинея на чл. 73 отъ конституцията и съгласно решението на Министерския съветъ отъ същата дата,

поставихме и постановяваме:

I. Обявяваме цѣлото царство въ военно положение.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на нашия председателъ на Министерския съветъ, министъръ на народното просвѣщение.

Издаденъ въ ст. София, на 16 априлъ 1925 г.

На първообразния съ собствената на Н. В. Царя рѣка написано:

„Борисъ III“

Председателъ на Министерския съветъ и министъръ на народното просвѣщение:

А. Цанковъ“

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Мене ми се чини че всички речъ, колкото компетентни и красноречиви да сж тѣ, казани тукъ или извътъ Събранието, ще бждатъ безцелни за ония, които следъ сатанинско красноречивитѣ атентати презъ последнитѣ дни ни сж дали да разберемъ тежкото положение, въ което се намира България и нуждата, настоятелната нужда отъ едно тѣсно единение въ защита на реда и мира — първитѣ и неизбѣжни предпоставки за всички ония, които искатъ добро бждатъ на нашия народъ. И азъ взехъ думата не за да държа речъ, а въ две-три минути само да мотивирамъ вота по въпроса, съ който правителството сезира Народното събрание.

Добре е сторило правителството, че е прекъснало великенската ваканция на народнитѣ представители. Последнитѣ ще иматъ възможност, днесъ още, да кажатъ своята авторитетна дума, дали съществуватъ всички ония законни основания, всички обществено-политически условия, които биха ни позволили да задържимъ и занаяпредъ обявеното отъ правителството въ цѣлата страна военно положение.

Г. г. народни представители! Отъ всички страни се надава викъ: „Стига взаимно изстребление, стига кръвь!“ Но за голѣмо съжаление, тази кръвь все се лѣе, докато залѣ и Божия домъ. Тази кръвь още дими и зове къмъ възмездие и къмъ опомнюване. Възмездието, което ще даде законътъ, което ще даде правосъдието, всички ние го чакаме; опомнюването обаче не само не иде, но, за голѣмо съжаление, озлоблението, стигнало до озвѣряване, до оскобяване, все крѣпне, расте, помрачава ума, убива съвестъ, заглушава най-добритѣ чувства, съ които ние е надарило провидението. И азъ ще кажа: не нашата, но мене ми се чини, чуждата история не познава равенъ по жертви атентатъ на тоя въ „Св. Недѣля“.

На покрива на църквата се бѣше покачили като че ли не престѣпникъ, а самото злодеяние, за да може съ единъ ударъ да покоси не само живота на стотици хора, но да повали правителството, властѣта, да срути самата държава, ако може, България. Задъ този злодеецъ, за мене е ясно, стои една мощна организация, която разполага съ своя армия — голѣма или малка, това е другъ въпросъ — готова въ случай, ако подобенъ единъ атентатъ би успѣлъ, да тури рѣка върху държавната властъ, да я завземе.

И за мене, както и за представителитѣ на властѣта, които си казаха тукъ думата, е ясна връзката между злодеянието въ църквата „Св. Недѣля“ и всичкитѣ атентати, които го предшестваха, най-вече атентатътъ противъ живота на държавния глава. Всичкитѣ тия злодеяния цѣлѣха едно: да повалятъ въ първа линия всичкитѣ носители на върховната държавна властъ и по този начинъ да я завзематъ сами, или най-малко да създадатъ условия

за безкрайни смутове, за пълна анархия въ нашата отъ толкова години нещастна българска земя.

Хвърляйки погледъ назадъ върху гражданската война, която се води отъ известно време нанасамъ — ту открито отъ метежници, ту закрито отъ конспиратори съ подли и звѣрски атентати — азъ не мога да не кажа, както го казва и правителството, че стѣпаната се намира въ опасностъ. Тукъ скептицизмътъ е неумѣстенъ, той би граничилъ съ глупостта. Но, най-после този лукъ, да бждеш скептикъ и да твърдишъ, че не е тѣй страшно положението, както го рисувамъ и азъ, може да си позволи всѣки, но не може да си го позволи едно правителство. Влизайки въ неговото положение, прониквайки се отъ неговитѣ отговорности за всички евентуалности, азъ не мога да кажа, че то не е било въ правото си, като е взело превантивната, най-силната мѣрка, като е обявило страната въ военно положение. Обявявайки военното положение, то не е направило друго, освенъ — изпълнило е първия свой дългъ като правителство спрямо България и държавата. (Ръкоплѣскания отъ говориститѣ и демократитѣ).

Добъръ е Богътъ на България; запазвайки живота на държавния глава, на управницитѣ, той я е запазилъ отъ анархия. Но ние не можемъ нашата лична сигурностъ, сигурността на държавния глава и на България да възложимъ всецѣло само върху провидението. Нека сами се погрижимъ за нашата сигурностъ. И азъ не виждамъ кога ти би била най-голѣма, ако не въ случая, когато всички въ името на спасението на тая държава бихме си подали рѣка. Правителството апелира къмъ насъ за единение. Ние сме били, сме и ще бждемъ негови искрени приятели.

Въ минути, споредъ мене, на несъмнена вътрешна опасностъ, както и въ минути на външна опасностъ, на война, всички добри синове, които милватъ за своето отечество, ще трѣбва безъ друго да си подадатъ рѣка. (Ръкоплѣскания отъ говориститѣ, демократи и радикали). Подали си рѣка ние ще можемъ да запазимъ България, да я запазимъ противъ всички, които злоумышляватъ противъ нейния животъ. Всички нейни врагове нека знаятъ, че както въ миналото, така и сега носителитѣ на държавната властъ не ще капитулиратъ предъ ония, които конспириратъ, които сж обявявали война срещу държавата; нѣма да се намѣри властъ, която и да е тя, отъ когото и да се представява, която би манкирала на дълга си, съ всички средства, които ѝ дава законътъ, да запази България; да запази българската държава. (Ръкоплѣскания отъ говориститѣ, демократи и радикали). Ние ще изпълнимъ нашия дългъ, това нека го знаятъ враговетѣ на България, защото за насъ нѣма нищо по-свѣтло и по-свето отъ нея.

Слизамъ отъ трибуната, като изказвамъ сърадаванитѣ си за вашето спасение и като се провиквамъ: Да живѣе България! (Всички народни представители ставатъ на крака и викатъ: „Браво! Да живѣе България!“ Бурни и продължителни ръкоплѣскания. Министъръ-председателъ г. А. Ц. Цанковъ отива къмъ трибуната и стиска рѣкати на г. Александъръ Малиновъ.)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нашата парламентарна група ме наговори да прочета следната декларация: (Чете)

„Г. г. народни представители! Извършеното на 16 т. м. надмина върховетѣ и на най-престѣпното умопомрачение. Никога историята на политическия тероръ не е отбележала такова злодеяние и никога злодеянието не е слизало тѣй низко, за да погребва подъ развалинитѣ на единъ храмъ толкова много, толкова невинни, и толкова нѣмалци никаква връзка съ политическия животъ жертви.“

„Г. г. народни представители! Главната морална отговорностъ за това падение, безъ име и безъ граници, принадлежи на болшевишката доктрина и на нейнитѣ носители у насъ, които имаха престѣпното лекомислие да съветватъ, да насърчаватъ и да оправдаватъ години подредъ актове отъ подобно естество.“

„Г. г. народни представители! Работнитѣ маси се отращаватъ отъ всѣки методъ на насилие, безъ огледъ на формитѣ и на размѣритѣ въ които той се проявява, защото ако въ миналото тѣ сж изпитали всички гнетъ на тия методи, въ настоящето тѣ чувствуватъ какъ конспирацията и терорътъ измѣстватъ цялата и на тѣхната легална и организирана борба и връчатъ въ ръцетѣ на историческия имъ противникъ оръжия, за чието премахване работничеството е водило упорити и продължителни борби.“

„Г. г. народни представители! Съ голѣмо присърбие социалдемократическата парламентарна група констатира, че терористичните действия, причинявайки състояние на несигурност и на угроза, създават обществено пресвѣж на изключителните мѣрки за защита на държавата и съ това задрѣстват спокойното, правилното и демократичното развитие на страната, върху което развитието работните маси най-сигурно сж издигали и ще продължават да издигат успешитѣ си въ политическата и стопанска области.

„Г. г. народни представители! Социалдемократическата парламентарна група дълбоко потресена и изгълбена съ възмущение отъ злодеянието на действующия въ България и извънъ границитѣ ѝ единенъ фронтъ, счита за запаване мира въ страната и сигурността на държавата ти вижда не въ изключителните мѣрки, не и въ военното положение, а въ една система отъ инициативи, за задоволяване на политическите стремежи и на икономическите интереси на народните маси.

„Социалдемократическата парламентарна група като изказва своите дълбоки съболезнования на близките на загиналите отъ атаката жертви, храни увѣреността, че народните маси потресени отъ толкова тежки изпитания, на които се подлага страната, ще застанатъ твърдо върху позициите на демокрацията и непрекъснатия политически и стопански прогресъ.

„Групата поканва правителството да запази пълно хладнокръвие и да вземе всички мѣрки, за да не позволи на възбудени страсти и на неотговорни фактори да постѣгатъ върху паранормални отъ законитѣ лична сигурност и свобода на българските граждани.“ (Ръкописания отъ социалдемократитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Баевъ.

Х. Баевъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Всички бѣхме свидетели на опова безчовѣчно кръвно злодеяние, което на 14 т. м. залочна при Арабаконакъ и на 16 т. м. свърши при катедралата „Св. Недѣля“. Не помни историята на човѣчеството — политическа и криминална — по-страшна, по-гръсна покруса на човѣшката душа отъ тази, която нещастното наше поколение доживѣ да види на 1925-годишнината отъ изкупителната смъртъ на Богочеловѣка. О дни на позоръ, о нравни кръвопощи, о уроци на българското племе, о скверни изчадия на вѣка! Необятно за човѣшкия умъ е това кръвнишко дѣло; той не е познавалъ до днесъ подобна жестокостъ, затова не е измислилъ досега и дума, съ която да я окачестви. Какъ не протестира съвестта имъ, какъ не трепна поне ржката имъ, когато помѣриха въ сърцето собствено си отечество? Каква бѣше тази пълклена воля, която съзерцавайки страшната кървава адска картина, ги тласна до кубето на катедралата? Какъ поне една помисль човѣшка не озари затъмненото имъ съзнание, за да видятъ какво страшно престѣпление вършатъ?

Ако религиозно чувство имъ липсваше, токозъ претѣсно ли бѣ у тѣхъ поне вроденото у човѣка чувство на отвращение отъ невинна кръвъ, та и то не успѣ да ги отклони отъ сатанинскиятъ имъ планъ?

Какво бѣше туй учение, какъвъ бѣше този идеалъ, който ги накара тѣй спокойно да му поднесатъ въ жертва разкъсанитѣ меса и разпиляни мозѣци на стотини достойни български синове, невинни въ нищо жени и невръстни деца?

Какъ поне споменъ за нѣкой личенъ приятель или близкъкъ не се пробуди у тѣзи хора, та да ги отгърве отъ страшното решение? Не, това не може да бѣде! Това не сж човѣци — тѣхното дѣло е противно, е несъвѣстимо съ човѣшката природа. Ако тѣ имаха човѣшка съвестъ, ржката имъ би се сковала . . . Ако имаха човѣшка воля, съзерцавайки страшната кървава адска картина, тѣ щѣха да се вкаменятъ. Ако имаха поне искрица отъ човѣшка мисль и съзнание или чувство, ако можеха да живѣятъ съ спомени, ако имаха идеали или служеха на нѣкакво учение, тѣ щѣха да иматъ качества на човѣци и намируемо щѣха да се отвратятъ отъ демоническите си замисли.

Уви, това не стана! Съ спокойствие, конкурираще това на хиената, тѣ дочакаха ефекта отъ чудовишното си дѣло, а то показва, че отдавна у тѣхъ човѣшкото е погубено, че тѣ сж действували само инстинктивно, че тѣ сж нѣкакви нови звѣрве въ човѣшки образъ, чиято свирепостъ и кръвожадность зоологията още не познава.

Проклети изверги! Тѣ покриха името на България съ позора на историята, защото доказаха на свѣта, че тя ражда най-свирепитѣ Херостратовци. Тѣ отново събудиха лютитѣ страсти на взаимно недоверие и вражда между гражданството, а съ това отдалечиха твърде много дѣни за почивка на много изстрадалата българска душа, която отдавна купѣше за миръ и покой.

Тѣ възмущиха, тѣ погнусяха и най-спокойнитѣ човѣшки натури, отдрѣгнаха мнозина отъ тихия производителенъ трудъ и ги наредиха въ фалангите на безплодната, но неизбежна отбрана.

Тѣ изправиха България предъ едно външно вражеско вмѣшателство, отъ което само мизерници като тѣхъ могатъ да печелятъ, но никога не и миролюбивиятъ и трудолюбивъ български народъ.

Тѣ покрусиха морала въ народната душа, обезвѣриха я всрѣдъ божественния храмъ . . .

Тѣ сториха на България най-голѣмото зло, каквото историята не познаваше до днесъ и напълно заслужиха проклятието на цѣль народъ, на цѣль свѣтъ! . . .

Г. г. народни представители! Ударитѣ бѣ страшенъ; безспорно е, че той целѣше да обезглави България, да създаде междуцарствие, гражданска война, пълна анархия, въ което положение пъкъ най-лесно управата на една държава се използва изъ ржцетѣ на собствения ѝ народъ и минава подъ командата на чужди такъвъ или на гората — най-лесно се погубва.

За частие на българското племе, Всевишниятъ и този пакъ пощади люлката на неговитѣ мечти, той изведе България изъ кървавата баня, люто ранена, но затуй пъкъ възродена и твърдо и непоколебимо решена веднажъ завинаги да се справи съ своите похитители.

Предъ този видъ на родината, азъ и моитѣ другари, г. г. народни представители, отправяме къмъ Народното събрание следния горещъ апелъ:

Другари народни избраници! Г. г. министри! На всички ни отдавна е ясно, че отечеството ни е обектъ на непрестанни чужди аспирации — едни за едно, други за друго — но всичките равно опасни за народа ни. За нещастие, намиратъ се и въ България хора и групи, недосющни синове на рода си, които било за пари или други лични облаги, ставатъ подложки на тѣзи вражески аспирации, ставатъ ордия на тѣзи нечестиви домогвания и, дѣшайки напия въздухъ, движейки се рамо до рамо съ насъ, троватъ политическата атмосфера съ своята воня. Нѣщо повече: окуражени отъ разнебитеността и остървенето на обществениятѣ ни сили една срещу друга, благоприятствувани отъ слабата охрана на границата и вжтрешността, отъ денъ на денъ тѣ ставатъ по-дрѣзки въ опититѣ си да унищожатъ държавата, да убиятъ националната ни независимостъ.

За голѣмо съжаление, макаръ че всички добре виждаме тѣзи главно две условия, които благоприятствуватъ съществуването на подобни родоотстъпници, ние малко се загрижваме за премахването на тѣзи условия, на тѣзи причини.

Вѣрно е, че втората отъ тѣхъ не е само въ нашата воля, то е въпросъ на договора за миръ, първата, обаче, е напълно и само въ нашата воля, и всѣко отлагане на нейното премахване носи все по-тежка историческа отговорностъ.

Тѣй схващайки положението, ние вдигаме високо знамето на гражданското помирение и на всеуслишание заявяваме, че като истински войници, бранители на националната ни независимостъ, ще бѣдемъ винаги въ първитѣ редици на борбата срещу нейнитѣ похитители.

Има България — има благоденствие за гражданство и селячество; нѣма България — нѣма благоденствие, има унижения, провала, черна робия! . . .

Прочее, нека всички тукъ събрани въ свещената ограда за проявление на народната воля си дадемъ клетва, че предъ олтара на застрашеното отечество ще свиемъ срещу този фронтъ партийнитѣ знамена, ще престанемъ да копиемъ помежду си пропасти и като реаленъ изразъ на тази всенародна воля подъ единното знаме на България всички до единъ се приготвимъ съ всички средства и най-реално да подкрѣпимъ днешното, на и всѣко друго правителство, въ борбата му съ рушителитѣ на държавата, съ смутителитѣ на реда и спокойствието на населението.

Само тѣй, г. г. народни представители, многоимъчениятъ и обезвѣренъ нашъ народъ ще добие бързо нови сили, ще укрили духа си съ нови надежди и твърда вѣра за по-свѣтли бѣдини. Не го ли сторимъ, г. г. народни

представители, бждете увърени, че бждатитѣ поколѣния на културна Европа съ възмущение нѣкога ще четатъ тѣзи редове изъ историтата на героичния ни народъ, тѣй както днесъ ние съ възмущение четемъ следнитѣ редове изъ историтата на нѣкогашна велика Полша:

„Полскиятъ Сеймъ, полскитѣ шляхтичи бѣха почнали да заседаватъ възседнали на коне, въоръжени, на открито поле. Каквото и полезно за отечеството решение да се вземѣше, помѣ единъ отъ Сейма наложи своето „вето“, решението падаше. Работитѣ отиваха але, Чести бѣха сбиванията съ пики въ събранията... Тѣй доиде разгромътъ и разпокъсането на Полша между Русия, Прусия и Австрия.

Нѣмаше следъ това заседания, нѣмаше и „вето“... За военното положение, г-да, ние ще гласуваме. (Ръкоплѣскания)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Борисовъ.

Н. Борисовъ (з): Тѣй като г. Баевъ въ своята декларация засегна всички точки, които ние мислѣхме да развиемъ, става излишно да говоря. Заявявамъ, че ние сме напълно единодушни и ще подкрѣпимъ правителството въ всички онѣзи мѣрки, които то е взело въ защита на държавата. (Ръкоплѣскания)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димо Кърчевъ.

Д. Кърчевъ (п. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предложението на правителството, да одобримъ указа, който то чрезъ постановление на Министерския съветъ е вземало, има мотиви. Мотивитѣ се развиха и усно отъ представителитѣ на правителството. Партиитѣ считатъ за нужно да направятъ декларации, чрезъ които мотивиратъ своя вотъ. Позволете ми въ този моментъ да декларирамъ предъ Народното събрание отъ мое име и отъ името на партията, къмъ която принадлежа, че носимъ съзнание, отъ тая трибуна да бждемъ всевъсмъ откровенни, защото чувствуваме, че дължимъ истината предъ народа и предъ народнитѣ представители. Съзнанието за тази истина не трѣбва да се прикрива нито отъ сантименталностъ, нито отъ страхъ.

Речитѣ, които се произнесоха тукъ отъ г. г. министритѣ и отъ представителитѣ на опозицията, носятъ характеръ, който, ако поотдѣлно и подробно бжде разгледаемъ, ще ни доведе до печалното заключение, че голѣма частъ отъ политическиятъ партии прехвърлятъ своята компетентностъ, своитѣ сили и своето значение на инстигута, за който говори г. военниятъ министъръ. Азъ считамъ, че тази готовностъ за абдикация, която тукъ се изнесе чрезъ декларациитѣ на политическиятъ партии, е достатъчна, за да почувствуваме ужаса, въ който е хвърлена страната.

А. Пироновъ (д. ст): Вие препорѣчате военното положение преди шестъ месеца.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Пазете абсолютно спокойствие, г-да.

Д. Кърчевъ (п. л): Азъ считамъ, г. г. народни представители, че е невъзможно отъ тази трибуна днесъ да се правятъ полемики. Недостойно е да считаме, че сега е моментътъ да търсимъ грѣшкитѣ. Азъ нося съзнанието въ себе си, че нѣма по-мѣчно и високо изкуство отъ изкуството да управлявашъ. Ако гениитѣ, били тѣ художници, музиканти или скулптори, могатъ да създаватъ школи, гениитѣ въ управлението не сж създавали никжде школа. Гениитѣ въ областта на изкуството опериратъ съ материя, които търпятъ. Шилеръ казва: „Когато скулпторътъ дѣла мрамора, мраморътъ търпи; когато музикантътъ дърпа струнитѣ, тѣ търпятъ, но когато държавникътъ управлява, той има за предметъ свободата на гражданина, която не търпи, която протестира“. Изкуството, следователно, да управлявашъ е най-мѣчното изкуство.

Въ днешния моментъ азъ не търся грѣшки и не искамъ да правя полемики, затова моля да не бжда прекъсванъ.

Но не мога да не помена, че декларациитѣ, които се направиха отъ политическиятъ партии въ вестникитѣ и тукъ съ изрази: „стига взаимноотрѣбление!“, сж декларации, направени по единъ неумѣстенъ начинъ. Въ България нѣма взаимноотрѣбление, въ България има само-

отбрана. (Ръкоплѣскания отъ националибералитѣ) Въ България не трѣбва да има наблюдателни политически партии, въ България трѣбва да има политически партии съучастници въ общественя животъ за добро и зло. Ако глѣдъ да се спре взаимноотрѣблението е сантименталностъ. Азъ намирамъ, че тая сантименталностъ трѣбва да престане тукъ. Вие се пригрѣхате сега. Дано това бжде за дълго, дано като мине опасността, не насочитѣ стрелитѣ си единъ срещу други по голѣмитѣ държавни въпроси. (Ръкоплѣскания отъ националибералитѣ) Настроението въ България не е като на партиитѣ въ Камарата. Азъ ида отъ провинцията — поцѣстъ пристигнахъ; друго-яче мислятъ тамъ. Тамъ сж опростотворили проблемитѣ на българската политика и ги виждатъ на допѣн.

Нѣма да се спирамъ и върху полемичната частъ на прочетената отъ г. Сакъзовъ декларация; защото не мѣжахъ добре да я чуя. Той полемизираше съ болшевиитѣ. Не искамъ да се спра и върху онова, което говорятъ други партии. Считамъ, че въ този моментъ ние не трѣбва да имаме съзнание за партийно-единодушие, а трѣбва за обществена дисциплина. Защото партийното-единодушие въ този моментъ може да бжде спонтанно, сантиментално и героично, но то е само чувство; утре то може да се разстрои. Имаме ли гаранции за обществена дисциплина? Азъ не виждамъ такова и затуй иде военното положение. Нека всички направимъ самоограничение върху себе си, за да понесемъ тежестта на една обществена, на една гражданска дисциплина и то не отъ страхъ, а съ съзнанието, какъ трѣбва да постѣпваме като граждани въ такива моменти.

България не се бори само съ своитѣ вътрешни политически врагове. Победена България е хвърлена въ една грамадна, силна, страшна международна мрежа. Фанатичнитѣ водачи на тая мрежа въ България не сж обикновени политически идеалисти или мислителци, тѣ сж антихристѣ. Тѣ иматъ задъ себе си насърченията на държави, които у себе си не постѣпватъ така. И за да се организира европейскитъ миръ, както го разбиратъ другитѣ, или мирътъ въ югоизточна Европа, отъ България може-би ще се поцѣкатъ жертви или може-би ще трѣбва тя да се жертвува. Ето голѣмата задача, която ни предстои. Ако ние имаме съзнание за тая обществена дисциплина, която трѣбва да си наложимъ, същото съзнание трѣбва да го има и она, която ще представлява властта, и она, която дава на военнитѣ известни области отъ компетенцията на тая властъ. България е била спасявана; само когато е достигала висотата на най-голѣма народна и обществена дисциплина. Паметнитѣтъ на освобождението на България, този храмъ, направенъ по желанието на Учредителното събрание и издигнатъ съ народна парацареченъ „Александъръ Невски“, чрезъ който ние, като страна, попочваме на свѣта какъ разбираме нашата свобода, е единъ символъ на тая обществена дисциплина. Него го нѣма ни въ Гърция, ни въ Сърбия, ни въ Ромѣния. Това става благодарение на чувството у насъ да намираме центъръ, около който да се движимъ; когато страната е въ опасностъ, защото тая страна живѣе въ опасности, преодолява кризи, срѣща само неприятели и ще се бори съ тѣхъ.

Проблемата е много голѣма. Ние даваме нашето съгласие да бжде страната обявена въ военно положение, като военното положение продължи допотава, докогато се убедимъ, че тая обществена дисциплина е напълно съзнана отъ всички, а презъ това време партиитѣ да вършатъ своето дѣло за засилване на тая дисциплина; за възпитаването на тоя народъ. Защото причината на събитията, които преживѣваме днесъ, не се крие само въ фанатичнитѣ глави на младежи отъ 20 до 30 години, а въ голѣмата пропаганда отъ години наредъ, въ която е хвърлена страната по единъ лекомисленъ, нежелателенъ и оригиналенъ начинъ. Азъ мисля, че не обижамъ и не закачамъ никого, когато изпълнявамъ обещанието си да бжда откровенъ, така както вие сте откровени въ кулоаритѣ, така както сте откровени помежду васъ си, така както сте откровени, когато говорите съ властитѣ съ тѣзи, които взематъ мѣрки, съ тѣзи, които искатъ да запазятъ реда. Защото тая трибуна не е арена, където се инспириратъ пози, а въ такъвъ върховенъ моментъ ти е мѣстото, дѣто се прави изповѣдь и се казва истината. Ние по-рано заявявахме, че революцията въ България е единъ процесъ, че тя не може да бжде дѣло на запалени глави, че възстанието иде. При дебатитѣ по тропното слово ние изнесохме това наше разбиране. Когато поискахме само въ застрашенитѣ окръзи да се обяви

военно положение, азъ получихъ 11 заплашителни писма, три отъ които сѣ отъ Прага. Г-да! Този, който е откровенъ на тая трибуна, не може да дѣла вънъ, а този, който прави декларации съ фрази, за него има винаги сѣнка, за него има винаги спокойствие, за него има винаги възможност да бъде здравъ, да бъде читавъ, да бъде запазенъ, защото той не е опасенъ, той е винаги, може-би, средство, за да се достигне нѣкаква пълнена целъ.

Да поемемъ дѣлото народно, както го поехме отъ Шипка, върху рѣцетъ на героизма, върху рѣцетъ на народната дисциплина, за да спасимъ България. (Ръкоплѣскания отъ националлибералитѣ и сговорислитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Панайотъ Деневъ.

П. Деневъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Злодеянието отъ великия четвъртъкъ, което извика издаването на указа № 2 за обявяване страната въ военно положение, по разбирането на радикалната парламентарна група не трѣбва да стане поводъ за широки дебати относително редъ въпроси, които засѣгатъ вътрешната и външната политика на страната. За това отъ името на радикалната парламентарна група азъ ще прочета само нѣколко реда, въ които више ще намѣрите нашето разбиране по въпроса, съ който днесъ сме сезирани, а именно одобряване решението за обявяване страната въ военно положение. (Чете):

„Борилъ се въ продължение на две десетилѣтия за въвеждането на истински парламентаренъ режимъ въ управлението на страната — вѣждайки въ него гаранция за правилното ѣ политическо развитие и всеостранно преуспѣване — Радикалната партия винаги е осѣждала онѣзи схващания, които допускатъ насилнието като средство въ обществено-политическитѣ състезания, а терора и диктатурата като система на управление.

„Последователна на тия свои схващания Радикалната партия, респективно радикалската парламентарна група, се яви рещителенъ и непримиримъ противникъ на онѣзи конспиративни политически групи, които носейки различни имена — бойни ядра, тройки, оранжеви и червени гвардии, политически чети и пр. и пр. — си поставяха все еднаква целъ: да създадатъ и закрѣпятъ въ държавата желаното отъ тѣхъ управление чрезъ най-разнообразнитѣ прояви на насилнието: грабежи, убийства, палежи, атентати, метежи и т. н.

„Днесъ, когато тъмнитѣ сили на разрушението зарегистрираха най-жестокото и най-позорното злодеяние въ човѣшката политическа история — да умъртъвятъ подъ развалинитѣ на Божия храмъ стотици човѣшки същества, смѣтайки, че по този начинъ вършатъ великото дѣло на преустройството на човѣшкото общество, ние, повече отъ всѣки другъ пътъ, издигаме високо гласъ на порицание къмъ тия методи на борба и къмъ тѣхнитѣ носители.

„Като подчертава безспорното право на държавата да се брани срещу своитѣ врагове съ всички средства, които законитѣ ѣ даватъ, и като има предъ видъ, че на 16 т. м. следъ страшния атентатъ въ катедралата „Св. Недѣля“ правителството не е могло да допуска, че софийския атентатъ ще бъде изолирана акция на отдѣлни лица, а начало на предварително обмислено и организирано отъ нелегални конспиративни организации размирие, радикалската парламентарна група намира, че решението на правителството да объяви въ страната военно положение, за да постигне запазване на реда и спокойствието въ нея, е оправдано съ огледъ на проявената напоследъкъ терористическа дейностъ на нелегалнитѣ организации и царския указъ № 2 отъ 16 априлъ т. г. трѣбва да бъде одобренъ. (Ръкоплѣскания отъ радикалитѣ, демократитѣ и сговорислитѣ)

„Като има предъ видъ отъ друга страна:

„1. Че къмъ военно положение трѣбва да се прибѣгва само тогава, когато страната е застрашена отъ външно нахлуване или въоръжено въстание;

„2. Че, както това се декларира отъ най-оторизирани представители на властта, въ страната не сѣ констатирани отъ 16 априлъ насамъ никакви белези на размирици, или терористически акции, нито пъкъ, че границитѣ на страната сѣ застрашени съ нападения отъ вънъ;

„3. Че военното положение е една пречка за правилното стопанско, икономическо и политическо развитие на страната, радикалската парламентарна група смѣта, че общото военно положение трѣбва да бъде въ най-скоро време вдигнато, а ако то трѣбва да остане въ нѣкои само

окрѣзи, където правителството смѣта, че има обективни причини за това, тия причини трѣбва да бъдатъ изнесени предъ Народното събрание, което следъ обсъждането имъ, ще има да каже своята дума, при който случай и радикалската парламентарна група би изнесла и обосновавала възгледа, че военното положение, като изключителна мѣрка за върховната защита на държавата, трѣбва да бъде прилагано при общата отговорностъ и подъ контрола на сгруппираниитѣ сили на нацията. (Ръкоплѣскания отъ радикалитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Ангеловъ.

И. Ангеловъ (и. е): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ние сме повикани да одобримъ указа, съ който се обявява военно положение въ страната и ще трѣбва да кажемъ, дали действително онѣзи елементи, онѣзи условия, при които трѣбва да се объяви страната въ военно положение, съществуватъ и дали оправдаватъ мѣрката на правителството. Ако у насъ има конспиративни организации, за които споръ нѣма вередъ българския народъ; ако е също безспорно, че чети, организирани вънъ отъ България, навлизатъ въ страната и смушаватъ спокойствието на пограничното население; ако у насъ се вършатъ такива конспирации, каквито ги видѣхме и каквито се вършатъ отъ четитѣ по разнитѣ пѣтици и кръстопѣтища; ако се констатира, че четитѣ отидоха толкова далечо, че посегнаха и на Негово Величество — на нашия искренъ арбитъръ въ общественитѣ борби; ако най-после завчера, на великия четвъртъкъ, се извърши единъ атентатъ нечуванъ, незапомненъ, неизнаенъ въ историята на народитѣ — при тая действителностъ всички мои приятели, които можахъ да видя въ провинцията, единодушно ми казаха: ще вървите и ще си подадете рѣка всички, защото само този е пътъ, по който трѣбва да вървятъ всички обществени групи, за да може България да излѣзе отъ това безизходно положение.

Вѣрно е, г-да, че ние всички боледуваме. Вѣрно е, че следъ катастрофата у насъ всички страдаме, че отъ тогазъ всичко се преобърна; и общественитѣ, и икономическиятъ ни животъ, и финансовото ни положение се преобърнаха. Всичко това направи, цето да не можемъ да познаямъ себе си. Но това не ни дава право да се самоизяждаме по този начинъ.

Независимо отъ това кой днесъ управлява България, въ странство, когато е засегната честта, достойнството и авторитета на държавата ни, не говорятъ за управнитѣ, а говорятъ за България. Ето защо всички сме длѣжни да дадемъ моралната и материалната си подкрѣпка на правителството, за да избави то страната отъ анархията, въ която е хвърлена отъ известно време насамъ. Азъ лично за себе си, който гледахъ малко по друго яче, който смѣтахъ, че известни мѣрки на правителството сѣ щѣкадени, следъ опита да бъде премахнатъ, да бъде убитъ Царя си задавахъ въпроса: какво ще стане съ България? Безспорно, разграбана и заробвана на България. И когато това се затвърди съ атентата, извършенъ въ гърбавта „Св. Недѣля“, за мена вече става ясно, че конспираторитѣ, атентаторитѣ не подбиратъ средства за постигане на своитѣ цели, че тѣ искатъ всичко да унищожатъ само и само да се добератъ до властта, или пъкъ да всѣятъ анархия въ страната. Тѣ — конспираторитѣ — трѣбва да бъдатъ строго, но справедливо наказани.

Ето защо, както азъ, така и моитѣ другари, които още на пърния позивъ се явихме да поддрѣшимъ войската, да поддрѣпимъ правителството, не само ще гласуваме за одобрение указа за обявяване военно положение въ страната, но заявяваме, че ние сме вече рамо до рамо съ нашитѣ противници, управляюци днесъ България, защото държавата е застрашена. Понеже чувствуваме вече, че страхътъ за съществуването на България е очевиденъ, че противникътъ е скритъ, че противникътъ не го знаешъ по какъвъ начинъ действа, отъ къде действа, съ какво действа — всичко това ни принуди да бѣдемъ вече рамо до рамо съ всички добри граждани, за да спасимъ страната отъ болестта, отъ която тя днесъ страда. (Ръкоплѣскания отъ сговорислитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Отъ страна на болшинството искамъ да

кажт нѣколко думи, като, преди всичко, благодаря на всичкитѣ оратори, които взеха думата и дадоха своята поддрѣпа на правителството за неговото решение и схващане на днешния моментъ.

Злодеянието, което започна при Арабаконакѣ и свърши досега въ „Св. Недѣля“, не се подава на никакво окачествяване. Когато изучавахме наказателното право въ различни университети, по квалификацията, която ученитѣ даваха на престѣпнитѣ типове, този престѣпненъ типъ, който днесъ действа въ Москва и въ София, не бѣ известенъ — той е новъ, неговото име още не е намѣрено. Но азъ съмъ убеденъ, че науката ще има сериозно да се занимава съ това, което става въ Русия презъ последнитѣ 7 години отъ гледна точка на криминалистиката и съ това, което Москва приготви въ София този денъ. Това е престѣпния типъ, който безъ чувство на моралъ, безъ чувство на отговорност, безъ чувство на състрадание къмъ невинни жени и деца, убива масово, убива милионни невинни граждани въ Русия, убива стотици въ София, между които на чело ние виждаме побѣлели генерали, но коситѣ на които още се носи праха на безбройнитѣ налпи побѣди отъ бойнитѣ полета, ние виждаме общественици, журналисти, депутати, жени и деца, всички съвмѣстно хвърлени въ смъртѣта отъ единъ адски типъ, отъ едно дете на сатаната, което нищо не иска да знае, нищо не иска да разбере, което получило поръчение отъ Москва да убива, да срути Божия храмъ, за да погребе въ основитѣ му нашата българска държава.

Отъ сговориститѣ: Позоръ!

Г. Василевъ (д. ст): Г-да! Тоя престѣпненъ типъ, престѣпния типъ за масовото убийство, за убийството безъ смисълъ, за убийството безъ полза, тоя престѣпненъ типъ е изкованъ въ новия общественъ строй на Съветска Русия. Той е платенъ отъ тамъ, той е обученъ тамъ, той е възпитанъ тамъ. Азъ съмъ убеденъ, че Съветска Русия е готова съ еднаква охота да хвърли въ въздуха Вестминстерското абатство, както Софийската катедрала „Св. Недѣля“, стига да има възможностъ и стига туй да влиза въ изпълнитѣ планове на Съветска Русия. Тя нѣма да се спре предъ нищо. Днесъ нещастна България предъ очитѣ на свѣта може повече да бѣде повѣрвана, може по-смѣло да пледира, и това е печалбата отъ пѣлния атентатъ — моралната, нещастната, страпната за насъ печалба е тая, че свѣтътъ може да ни повѣрва. Въ Москва едно голѣмо число българи, за нещастие, като Раковски, Коларовъ, Димитровъ, Стомяковъ и много и много други сѣж управници на Съветска Русия. Тѣ управляватъ Съветска Русия, тѣ сѣж министри на търговията въ Русия, тѣ сѣж делегати на Съветска Русия въ Лондонъ, тѣ сѣж делегати на международнитѣ конгреси на Коммунистическия интернационалъ, тѣ сѣж секретари на Коминтерна, тѣ сѣж секретари на селския интернационалъ — тѣ сѣж тия български деца на сатаната тамъ, въ Москва, които всѣки денъ подклаждатъ, искатъ пари, търсятъ поддрѣпа, пращатъ агенти, за да могатъ да погръснатъ да руиниратъ, да унищожатъ земята, която имъ е дала бѣлъ свѣтъ. Свѣтътъ не искаше да ни вѣрва, сѣседитѣ ни поставяха постоянно въпроса: защо ние превеличавате тая коммунистическа опасностъ? Какво могатъ да направятъ коммуниститѣ и единиятъ фронтъ въ тая България, въ която три четвърти отъ населението сѣж земеделци, селяни и 98% отъ тѣзи селяни сѣж собственици и сѣж, сравнително взето, заможни хора, богати селяни даже? Какъ може България, дето нѣма пролетариатъ, дето има 30 или 50 хиляди работници, разпръснати въ дребно и по-срѣдно производство, да се мисли за социална революция и за нѣкакви съществени успѣхи на единия фронтъ? — Е добре, за честъта на българското работничество трѣбва да се каже, че то не участвува въ никакъвъ опитъ за революция; за честъта на българския селянинъ трѣбва да се каже, че той не се поддаде на тая съблазнь да се присъедини къмъ единия фронтъ. Нийде въ България следъ този страшенъ ударъ не се вдигна единъ злосторникъ съ сила, за да иска да събори властѣта и да тръгне къмъ столицата или къмъ мѣстния свой градски центъръ. Следователно, злото не е въ селото, злото не е въ работниците, злото не е въ общественитѣ класи, които работятъ, които си сътрудничатъ, но то е въ оная декласирана утайка, която е платена и отровна отъ Москва и която си въобразява, че чрезъ нови и масови престѣпления ще може да залочи България и да промѣни картата на Балканитѣ, а може би и на Европа.

Свѣтътъ ще ни повѣрва и трѣбва да ни повѣрва, че Москва чрезъ ударъ върху България не гони само съветата на Коларовъ, на Раковски; Москва има по-широки планове и по-далечни перспективи. Москва иска на всяка цена войната на Балканитѣ, защото тя ще донесе война въ Европа и тамъ червената армия ще отиде на плячка и грабежъ, защото тамъ има, както многократно съмъ го казвалъ, много по-голѣми и по-дълбоки банки и каси за грабежъ. Свѣтътъ ще ни повѣрва. Европа и Съединитѣ щати започватъ да ни даватъ, макаръ и късно, въ известенъ размѣръ своята морална поддрѣпа.

Съобщението, което направи г. министъръ-председателъ, че на България се е позволило да увеличи армията, е отъ историческа важностъ за България, и ние въ Парламента единодушно трѣбва да заявимъ, че не искаме и не настоявахме за голѣма армия; която да прави война, а я искаме като закрила на държавата. Тая армия ще стане най-хубавиятъ инструментъ въ нашата страна на миръ, на редъ, на производство, на обществена красота и на обществена солидарност, а не на вътрешна безчинства и на злодеяния.

Нашата страна, тѣй зле поставена като жертва на атентаторитѣ, не желае да бѣде атентаторъ противъ никого съседъ. Наопаки — нѣпо повече отъ това — отъ двестина отъ трибуната въ Събранието и вънка нашето правителство при всѣки поводъ е декларирало и поддръжало честно и благородно, че то иска на Балкана миръ, разбирателство и приближение въ една или друга посока, повече или по-малко, споредъ историческата възможностъ, споредъ разположението на съседитѣ, защото България не може да наложи приятелство, както не може да рискува неприятелство.

Е добре, макаръ и късно, ние благодаримъ, българскиятъ Парламентъ трѣбва да бѣде доволенъ, че Европа въ лицето на посланишката конференция е дала свободни рѣше на България, за да може да запази своя редъ, и ние даваме нашата честна дума, че не криемъ никакви коварна мисълъ съ тая придобивка. Наопаки, ние ще я използваме само въ тѣзи рамки, които свѣтътъ винаги може да провѣри, за да запазимъ мира, за да запазимъ реда, за да подготвимъ повчата за по-добъръ миръ за всички балкански народи.

Отъ друга страна, позволете ми, г. т. народни представители и другари, отъ името на цѣлия Парламентъ да благодаря на европейската преса за нѣколкото последни дни, презъ които тя е всегѣло поела каузата на България. Трогавелно е единодушното на американския и английския, на френския и италианския печатъ и на цѣлия европейски печатъ, включително и този на нашитѣ съседи. Тѣхното единодушие, тѣхното безпристрасие и тази обективностъ, това разбиране на положението на България ние трѣбва да го поздравимъ и трѣбва да го отблагодаримъ. Печатътъ най-последно разбра, печатътъ прецени, макаръ следъ жертвитѣ, следъ удара на децата на сатаната, положението на нашата държава и на чуждия свѣтъ ние днесъ можемъ да говоримъ, по-откровенно, по-отблизо, съ повече шансъ за сполука.

Все въ този редъ на мисли, не да издебнемъ неприятеля, не да погответимъ капанъ за съседитѣ, не да измамимъ свѣта — това не можемъ да го направимъ, това не бива да мислимъ да го правимъ — трѣбва да влѣземъ въ близъкъ контактъ съ външния свѣтъ, та като се оплачемъ и му посочимъ нѣщата, да може да ни вѣрва, да може да ни схваща.

Ето може би началото на първия същественъ преломъ въ общественото мнение на Европа и на свѣта, когато България, нещастна, злочастна, окървавена, минирана може би и на други мѣста въ нейнитѣ учреждения, въ нейнитѣ църкви, по нейнитѣ кръстопътища, все пакъ може спокойно и съ повече доверие да се приближи къмъ свѣта и да му поиска необходимата морална поддрѣпа. Тая поддрѣпа ни бѣ необходима. България сама не може да съществува, България сама не може въ всичко да си помогне. Безспорно, тя ще се пази; безспорно, тя има значение на Балканитѣ; безспорно, тя има жизненни сили. Въпросътъ е само, тия жизненни сили да се развиватъ, вмѣсто да гѣлтатъ отровнитѣ газове на Москва. Но България има нужда отъ морална поддрѣпа, отъ материална поддрѣпа на великитѣ сили и на своитѣ съседи; за да може въ това човѣшко общоевропейско общечитие, следъ всичкитѣ нещастия, да получи и тя едно по-дослотно, едно по-прилично мѣсто.

Азъ свършвамъ съ голѣма благодарностъ къмъ пресата на Европа, съ голѣма благодарностъ къмъ свѣта, който ни е подпомогналъ и ни е допусналъ да бъдемъ повече свободни за пазенето на нашата страна, и съ увѣреностъ, че българскиятъ Парламентъ, който днесъ празнува не само своя демократически и общественъ, но и своя пълнъ националенъ сговоръ, пълно национално единодушие, ще допринесе, за да може нашата страна окончателно да излѣзе отъ релситъ на анархията, отъ члмнитъ, отъ призрацитъ на нещастията и да влѣзе въ единъ спокоенъ и свѣтътъ животъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Дончевъ.

Г. Дончевъ (з): (Отъ трибунала) Г. г. народни представители! Хора, чиято душа е изгълбена съ озлобление и чувство на мѣстъ, посетили на превратни идеи, заплатени орждия на чужди цели и домогвания, пожелаха да забиятъ ножа въ сърцето на България. Неспособни да привлѣкатъ здравомислещия народъ на своя страна съ идеитъ си, тѣ се мжчатъ съ насилие да ги наложатъ, да наложатъ въ България строй противенъ на дѣлия народъ. Безумци съ атентати, крѣви и убийства поискаха да докажатъ правотата на своитъ идеи и за да постигнатъ целитъ си издигатъ барикадитъ на гражданската война, задъ които целятъ не вече правителството, а България.

Ние призоваваме всички партии и организации на реда и законността, които милѣятъ за демокрацията, за демократическия строй, да се наредятъ отсамъ барикадата, за да запазимъ България отъ вътрешни и външни врагове.

Земледѣлскиятъ съюзъ въ своята чисто запазена частъ е издигналъ и издига винаги гласъ на опомняне и възмущение. Ние днесъ по-високо отъ всѣки другъ пътъ повтаряме тоя вѣкъ и заявяваме, че ще бранимъ България и конституцията.

Заявявамъ, че ние одобряваме бързитъ взели мѣрки отъ правителството за запазване на България и ще гласуваме за одобрение указа за обявяване военното положение.

Отъ сговориститѣ: Bravo! (Ржкоплѣскания)

Председателъ: Понеже листата на ораторитъ се привърши, обявявамъ дебатитъ за прекратени.

Ще пристѣпимъ къмъ гласуванс.

Ония отъ васъ, които приематъ предложението за одобрение на царския указъ № 2 отъ 16 априлъ 1925 г. за обявяване страната въ военно положение, моля, да вдигнатъ ржка. Пълно единодушие. Събранието приема.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Безъ широкитъ — да се отбележи въ протоколитъ.

Г. Пенчевъ (с. д): Да, безъ социалдемократитъ.

Председателъ: **Д-ръ Т. КУЛЕВЪ**

Секретаръ: **И. ХРЕЛОПАНОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

О Т Ъ Р Ж А Н И Е

Отр.

Съобщение отъ председателството на Народното събрание за извършения на 16 т. м. атентатъ въ чеквата „Св. Недѣля“, въ който сж загинали десеткн жени и деца и стотица скжпи синове на нашата страна, между които и народнитъ представители: д-ръ Недѣлко Колушевъ, Никола Рачевъ, Христо Цаневъ и началникъ на канцеларията Кръстю Кръстевъ, и почитане паметята имъ 1617

Предложения:

1. за потвърждаване царския указъ № 2 отъ 16 априлъ 1925 г. по обявяване страната въ военно положение (Съобщение, изложение отъ министъръ-председателя и министритъ на вътрешнитъ работи и народното здраве и на войната, разискване и приемане) 1617
2. отъ министъръ-председателя г. А. Цанковъ за продължение сесията на Народното събрание до 6 юний н. г. вкл. (Приемане) 1628
- Дневенъ редъ за следующето заседание 1628**

Отр.